Itsasoa

Claude Debussy

ITSASOA (1945EKO EDIZIOA)

Gida didaktikoa

DBH eta Batxilergoa

FUNDACIÓN BALUARTE FUNDAZIOA

ORQUESTA SINFÓNICA DE NAVARRA

NAFARROAKO ORKESTRA SINFONIKOA

Jarduera

Nafarroako Orkestra Sinfonikoak Perry So zuzendari titular eta artistikoarekin egindako entsegu orokorrean *Itsasoa* entzunez, orkestra bat, literalki, ur, argi eta zeruertz nola bihur daitekeen ikusiko dugu.

Obra batzuek ez dute paisaia bat deskribatzen: esperientzia sentsorial bihurtzen dira. Hori gertatzen da Claude Debussyren ***La mer*** lanarekin. XX. mendeko partiturarik liluragarrienetakoa da. Sinfonismo erromantiko tradizionaletik urrun, Debussyk kolore, argi, mugimendu eta soinu-iradokizunezko ozeano aldakorra eraikitzen du. Itsasoa ez da postal bat, indar bizi bat baizik: olatuak, islak, lanbroak, haizea eta baita isiluneak ere orkestratik irteten direla dirudi. Obra bereziki erakargarria da Bigarren Hezkuntzako ikasleentzat, oso entzute bisual eta zinematografikoa delako. Gaur egun soinu-bandekin edo ikus-entzunezko hizkuntza garaikidearekin lotzen ditugun soinu-baliabideak entzungo ditugu. Horrez gain, oso gai iradokitzaileak jorratu ditzakegu ikasgelan: musikaren eta inpresionismoaren arteko lotura, forma klasikoekiko haustura, natura gogora ekartzea edo musikak hitzik gabe emozioak iradokitzeko duen gaitasuna.

Maria Setuain Belzunegui musika bitartekariak aurkeztuko du kontzertua. (**Gaztelaniaz** egindako bitartekaritza).

Helburuak

- Entzuketa musikal aktiboa garatzea eta entzute arretatsua sustatzea.
- Musika-lanarekiko interesa piztea.
- Programaren protagonistak eta betetzen duten funtzioa ezagutzea.
- Impresionismo musikala ikasgelara hurbiltzea.
- Musika sinfonikoak beste diziplina artistiko batzuekin duen harremana aztertzea.
- Ikaslea motibatzea kontzertu batera joan dadin.
- Antzoki edo auditorio batean entzuteko ohiturak eta portaera egokia finkatzea.
- Ikasgelan ikaskideek eta artistek kontzertuaren egunean egiten dituzten esku-hartzeak zentzuz baloratzea.

Entsegu orokorra

Entsegu orokor bat **azken lan saioa da**, kontzertuaren aurretik egiten den behin betiko proba, non egiaztatzen den dena prest dagoela programa bat kontzertuan interpretatzeko. Interprete guztiak bertaratzen dira: orkestrako musikariak, obra sinfoniko-koralen kasuan abesbatza eta bakarlariak, baldin badaude, guztiak zuzendariaren gidaritzapean.

Elkarrekin entzuteko eta zailtasun handiena duten pasarteak zuzendu edo moldatu ahal izateko azken aukera da, multzoaren interpretazioa doitzeko, zuzendariak aurreko entsegu-saioetan markatu dituen jarraibideen arabera. Salbuespen gisa, bakarlari batzuekin lan egiten den une bakarra izan daiteke entsegu orokorra. Entsegu orokorra su-froga dela esan genezake.

Orkestra-entsegu batera gonbidatuak izateak lan-saio hori emankorra izan dadin laguntzeko konpromisoa eta erantzukizuna dakar, eta interpreteak ateak itxita egiten diren edozein entsegutan bezain eroso sentitzea.

Entsegu orokorra

Jarduera hori tresna egokia izan daiteke kontzertuetara eta bestelako ikuskizunetara joaterakoan jarrera egokiak praktikatzeko, zenbait **funtsezko gaitasunekin** zerikusia dutenak: herritarrentzako gaitasuna, gaitasun pertsonal eta soziala, kultura-kontzientzia eta -adierazpena gaitasuna…

Gainera, **musika entzutearekin** lotutako jarrerak landuko ditugu, entsegu bateko ikusleengandik espero dena erakusteko asmoz: entzute isila, kuriosoa eta adi, interpretazioaren amaierara arte.

Baina kontua ez da entzutea bakarrik, **musika ikusten** ere ikas dezakegu. Orkestra sinfoniko batean, asko dago erreparatzeko musikariei eta instrumentu-familiei edo tinbre-sekzioei erreparatzen badiegu:

- Non kokatzen dira? Nola eusten, manipulatzen eta jotzen dituzte musika-tresnak? Zer egiten dute jotzen ez dutenean?
- Nola antolatzen dira musikariak atriletan? Nola erlazionatzen dira elkarren artean? Eta zuzendariarekin?
- Nolakoa da agertokira sartzeko protokoloa? Nor da sartu den azken artista? Nolakoa da afinazioa?
- Zer tonu erabiltzen du aurkezleak publikoarengana jotzeko? Nola aritzen da orkestrarekin eta zuzendariarekin?

Orkestra

Nafarroako Orkestra Sinfonikoa
Zuzendaria, Perry So
Aurkezlea, María Setuáin Belzunegui

Gaur egungo **Nafarroako Orkestra Sinfonikoa** Pablo Sarasate biolinjotzaileak sortu zuen 1879an, eta, horri esker, Estatuko orkestra talde aktiborik zaharrena da. Egungo zuzendari titular eta artistikoa **Perry So** da, 2022ko irailean izendatua.

Zuzendaria

Perry Sok (Hong Kong, 1982) prestakuntza sendoa du pianoan, organoan, biolinean, biolan eta konposizioan. Yaleko Unibertsitatean graduatu zen eta Baltimoreko Peabody Instituten zuzendaritzan espezializatu zen. Bertan, San Petersburgoko Prokofiev Nazioarteko Lehiaketan Lehen Saria lortu zuen. Hong Kong-eko Orkestra Filarmonikoaren laguntzailea eta zuzendari elkartua izan da eta 30 orkestra baino gehiago zuzendu ditu mundu osoan, hala nola Londresko Orkestra Filarmonikoa, San Frantziskoko Orkestra Sinfonikoa eta Galesko Orkestra Nazionala. Nazioarteko produkzioetan ere nabarmendu da opera-zuzendari gisa, eta bira garrantzitsuak egin ditu Europan, Afrikan eta Asian. Gaur egun, Nafarroako Orkestra Sinfonikoaren zuzendari titular eta artistikoa da, eta Manhattan School of Music-eko Musika Zuzendaritza Fakultateko kide da. BBCrekin egin dituen grabazioek onarpen handia jaso dute, 2021eko Diapason d'Or sari entzutetsua barne.

Bitartekaria

María Setuain Belzuneguik txikitatik bizi izan zuen musika, etxean, nahiz eta profesionalki trebatzeko erabakia beranduago heldu zen, bokazioz. Kontserbatorioan ikasketak hasi ondoren, interpretatzeaz gain, irakastea eta komunikatzea ere gustatzen zitzaiola ohartu zen. Sorbonako Unibertsitatean zabaldu zuen bere prestakuntza, eta Soziologia eta Bitartekaritza Musikalean espezializatu zen. Musika-bitartekaritzan espezialista gisa, Nafarroako Orkestra Sinfonikoarekin lankidetzan ari da ia duela hamar urtetik. Denbora tarte horretan, publiko eta kolektibo ezberdinekin sentsibilizazio jarduerak gidatzeko aukera izan du, musika "klasikoa" milaka pertsonengana hurbilduz.

- Ba al zenuten bitartekaritza musikalaren berririk? Eta beste testuinguru batzuetan?
- Zuen ustez, zein da Mariaren misioa programa honetan?
- Nola prestatuko zenukete kontzertu baten aurkezpena?

FUNDACIÓN BALUARTE FUNDAZIOA

Gida didaktikoa

Claude Debussy

Claude Debussy (1862–1918) frantziar konpositorea izan zen, XIX. mende amaierako eta XX. mende hasierako musika sakonki eraldatu zuena, nahiz eta bere lana etiketa bakar baten pean sailkatua geratu ez zen, konpositore inpresionistarena, alegia.

Gaztetatik nabarmendu zen Parisko Kontserbatorioan erakutsitako talentu eta nortasun artistikoagatik. Bertan, adierazpide berrien bilaketak eta hainbat tradizio musikal eta artistikorekiko interesak markatutako ibilbideari ekin zion. Bere garaiko poesiak eta pinturak ere eragin handia izan zuten bere hizkuntzan, baita 1889ko Parisko Erakusketa Unibertsalean ezagutu zituen Mendebaldekoak ez ziren musikek ere. Mendeko musikan bide berriak irekitzen lagundu zuten *Prélude à l'Après-midi d'un faune*, *Clair de lune*, *La mer* eta *Pelléas et Mélisande* dira bere lan ezagunenen artean.

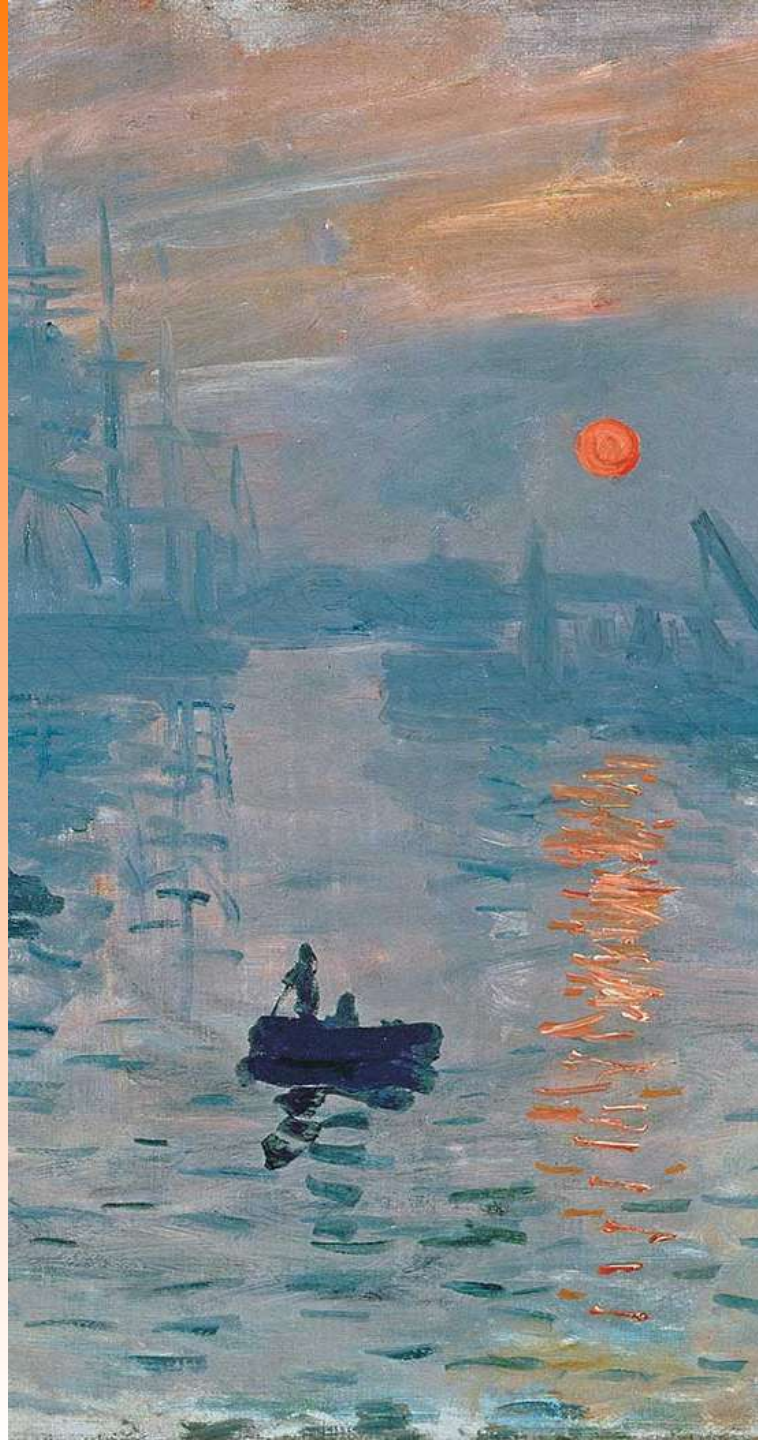

Inpresionismoa

Termino hori arte plastikoetan sortu zen, eta XIX. mendearen amaierako margolari frantses talde batekin lotzen da bereziki, hala nola Claude Monet, Pierre-Auguste Renoir edo Edgar Degasekin. Izena Moneten *Impression, soleil levant* (1872) koadrotik dator. Haren izenburua kritikari batek modu ironikoan erabili zuen artista horiei buruz hitz egiteko. Artista horiek errealitatearen inpresio iheskorrak —argia, kolorea, mugimendua edo atmosfera— jaso nahi zituzten, hura zehatz irudikatu baino gehiago. Artea ulertzeko modu berri horiek eragina izan zuten konpositoreengan ere, bereziki Debussyrengan, nahiz eta berak bere musikari aplikatutako «inpresionista» etiketa errefusatzen zuen. Bi arte horien artean, hala ere, badira lotura batzuk: kolorearekiko interesa, argia eta iradokizuna, irudikapen literal baten aurrean. ***La mer*** lanean, Debussyk tinbrea eta orkestra-kolorea elementu protagonista bihurtzen ditu: harmoniek pintzelkada gisa funtziona dezakete, akordeak bata bestearen atzetik doaz ebatzi beharrik gabe, eta musika-motibo laburrak inpresio gisa agertu eta desagertzen dira.

FUNDACIÓN BALUARTE FUNDAZIOA

Gida didaktikoa

Musika-lana

Itsasoa

Claude Debussy
(konposizioa 1903-1905)
Iraupena: 23 minutu inguru

Orkestazioa:

Flautina, 2 flauta, 2 oboe eta korno ingelesa,
2 klarinete, 3 fagote, kontrafagota.
4 tronpa, 3 tronpeta, 2 korneta,
3 tronboi, tuba.
Tinbalak, danborra, platerak, glockenspiel,
tam-tam, triangelua.
2 harpa.
Hariak.

1. *De l'aube à midi sur la mer* - Très lent
   [Egunsentitik eguerdira arte itsasoan]
2. *Jeux de vagues* - Allegro
   [Olatu jokoak]
3. *Dialogue du vent et de la mer* - Animé et tumultueux
   [Haizearen eta itsasoaren arteko elkarrizketa]

Musika-lana

La mer 1903 eta 1905 artean sortu zen, Debussyri eragin zion asaldura pertsonalaren erdian, bere lehen emazteak utzi izanak eta Emma Bardac-ekin zuen harremanak eragindako eskandalu sozialaren erdian, eta mende hasierako Parisko goraldi artistiko betean. Laster finkatu zen modernotasunaren lan goren gisa, orkestrarako tinbrikaren hurbilketa iraultzaileari esker. Konpositoreak modu abstraktu eta berritzailean harrapatu zuen argiaren eta uraren jarioa, horretarako perkusioa eta arpak zabalduz, eta melodiak zatikatuz, instrumentuak kolore huts indibidual gisa erabiltzeko. Partiturak Erromantizismo alemaniarraren indarrarekin hautsi zuen, eta XX. mendeko musikaren testurak birdefinitu zituen, nahiz eta 1905eko urrian estreinatu zenean halako iradokizun sentsorial eta arintasun akustikora ohituta ez zegoen publiko batek harrera hotza egin zion.

Nahiz eta obra, hiru mugimendutan antolatua, sinfonia baten antzekoa izan, Debussyk saihestu egin zuen izenburu formal hori, *Itsasoari* "Hiru zirriborro sinfoniko" azpititulua jarriz. Hiru inpresioko sekuentzia bat da, hiru soinu koadro. Hala ere, *Itsasoaren* eraikuntza sinfonikoa da, bi mugimendu indartsu ditu konposizioa ireki eta itxiz, eta erdikoa arinagoa eta azkarragoa da, *scherzo* moduan jokatzen duena.

Musika-lana

1. ***De l'aube à midi sur la mer:*** naturaren iratzartzea ekartzen du gogora sotilki. Musika iluntasunean hasten da, eta testura ilun eta misteriotsuak ditu hari larrietan eta tinbalean. Aurrera egin ahala, musikak crescendo konstante bat esperimentatzen du, uraren gainazalean eguzkiaren argia pixkanaka agertzen dela sinbolizatzen duena. Biolontxeloen kantu sakonak eta haizeen deiak nabarmentzen diren pasarteen ondoren, mugimendua amaitzeko, orkestrako klimax distiratsu bat egiten da, eguzkia bere zenitean (eguerdian) ospatzen duena.
2. ***Jeux de vagues:*** ildo melodiko handiak desagertu egiten dira, eta musika musika-tresna batetik bestera salto egiten duten musika-motibo txikietan zatitzen da. Glockenspiel, triangelua eta arpen bitartez, Debussyk uraren mugimendu aurresanezina, olatuen etengabeko joan-etorria, korronteen aldaketak eta aparrean islatutako argiaren distirak maisutasunez erretratatzen ditu.
3. ***Dialogue du vent et de la mer:*** mugimendurik dramatiko, ilun eta kementsuenak itsasoko ekaitz baten indarrak birsortzen dituen atmosfera mehatxagarria sartzen du. Egitura bi elementuren arteko etengabeko borrokan oinarritzen da: haize sorgindua —metal eta zuretan disonantziaz irudikatua— eta ozeanoak harietan duen indar ikaragarria. Azkenean, baretasun tirabiratsuko momentuen ondoren, lehen mugimenduko gai argitsuak ziklikoki berragertzen dira, obra orkestra osoaren amaiera dotorearekin itxiz.

Japoniar artea

Debussyk japonismoarekiko zuen lilura —Belle Époque garaiko Paris liluratu zuen korronte estetikoa— erabakigarria izan zen obraren identitate bisual eta kontzeptualean, esplizituki islatua 1905eko jatorrizko partituraren azalerako Katsushika Hokusairen *Kanagawaren olatu handia*ren zati bat erabiltzeko erabakian.

Eragin hori ez zen erabat komertziala izan, konpositorearen bildumazaletasun pribatuaren isla baizik. Ukiyo-e hainbat grabatu zeuzkan bere estudioan, eta miretsi egiten zuen Japoniako arteak naturaren esentzia trazu gutxirekin eta mendebaldeko perspektibaren zurruntasunik gabe harrapatzeko zuen gaitasuna. Hokusaik uraren mugimendua lerro jariakorren eta asimetriaren bidez estilizatzen zuen bezala, Debussyk askatasun formal eta arintasun estruktural hori bera bere musikara eraman zuen, Europako simetria akademikoekin hautsiz itsasoaren neurrigabetasuna gogora ekartzeko.

FUNDACIÓN BALUARTE FUNDAZIOA

Gida didaktikoa

1. Glosario musikala

Bilatu Debussyren musikarekin zerikusia duten ezkerreko zutabeko musika-termino bakoitzari buruzko informazioa, eta, haien esanahia ulertu ondoren, lotu eskuineko zutabean duten definizio zuzenarekin.

1. **Inpresionismo musikala.**
2. **Tonu osoen eskala.**
3. **Tinbrika.**
4. **Eskala pentatonikoa.**
5. **Sordina**
6. **Glissando**

A. Instrumentu baten soinua leuntzeko eta urruneko efektu misteriotsua emateko erabiltzen den osagarria.

B. Hatzak notetan zehar azkar irristatzean datzan efektua, uraren distira imitatzeko ezin hobea.

C. Istorio finko bat kontatu beharrean, atmosferak eta natura (ura edo hodeiak, adibidez) iradokitzea bilatzen duen estiloa.

D. Bost notako eskala, Debussyk ukitu exotiko bat emateko erabiltzen zuen Asiako musikan oinarritua.

E. Musikaren "kolorea"; flauta baten soinua eta biolin batena bereizteko aukera ematen digun kualitatea.

F. Soinu bat airean zintzilik sortzen duen tonuerdirik gabeko eskala, amaiera argirik izango ez balu bezala.

2. Claude Debussy

Entzun Debussyren lan hauek eta begiratu nola sortzen duen bakoitzak soinu-mundu desberdin bat. Zer irudi, giro edo sentsazio iradokitzen dizue musika bakoitzak? Arreta jarri instrumentazioari, erritmoari, tinbreei eta bestelako baliabideei, musikagileak soinuen bidez paisaiak, pertsonaiak edo emozioak gogora ekartzeko erabiltzen dituenari.

Clair de lune Agian pianorako bere piezarik ezagunena, *Suite Bergamasqueko* hirugarrena. Bertan musikak flotatzen duela dirudi, gau izartsu baten lasaitasuna, argi leuna eta nostalgia transmitituz.

Prélude à l'après-midi d'un faune Basoan esnatzen den izaki mitologiko bati buruzko poema batean inspiratutako orkestra-lana. Hasierako flautazko solo misteriotsua musika modernoaren mugarria da.

Children's Corner Debussyk bere alaba Chouchouri eskaini zion pianoko suite bat. Seigarren eta azken piezak, *Cakewalk* izenekoak, antzinako marrazki bizidunen erritmora ekartzen gaitu gogora, umore ukituarekin.

Arabesque No 1 (Deux Arabesques) Piano bakarrerako egin zuen lehen obretako bat, dotoreziaz betea. Notak urjauziak balira bezala erortzen dira, musika-lerro kurbatu eta gurutzelarkatu batzuei esker.

3. Une bateko argia

Inpresionismoari buruzko erreferentziak eta Debussyren musikarekin duen paralelismoa hobeto ulertzeko, pintore inpresionisten hainbat lan ikusiko ditugu, eta horien ezaugarriei erreparatuko diegu. Adibidez, Claude Moneten *Impression, soleil levant*, Edgar Degasen *La classe de dance* edo Pierre-Auguste Renoirren *Bal du moulin de la galette*.

Horiei buruzko informaziorik bilatu gabe, aukeratu bat eta erantzun zuen inpresioari buruz:

- Zer da zuen arreta deitzen duen lehenengo gauza?
- Nola erabiltzen ditu artistak argia eta kolorea?
- Irudien ingeradak zehatzak dira ala desitxuratuak dirudite?
- Eguneko zein une edo zein giro irudikatzen duela iruditzen zaizue?
- Zer sentsazio eragiten dizue eszenak?

Haikua 3 bertsoz (5+7+5) osaturiko poema japoniar laburra da, naturan, paisaietan edo eguneroko uneetan inspiraturik, hizkuntza erraz eta zuzenarekin eszena efimero edo harridura une bat harrapatzen saiatzen dena.

- Sortu haikuak "koadro inpresionista" gisa: ***Argia ur gainean / eguzkia dardarka / hodeiak urrun***

4. Tonu osoen eskala

Itsasoa lanean, Claude Debussyk tonu osoen eskala (hexatona ere deitua) erabiltzen du, beste baliabide batzuen artean. Horrekin, tonalitate tradizionala apurtu eta ozeanoaren giro anbiguo, arin eta aldakorra imitatzen du. Eskala honek 6 nota ditu eskala bakoitzeko, tonuz tonu aurreratzen direnak, tonuerdirik gabe. Do-tik abiatzen bagara:

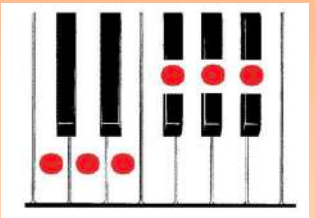
Do - Re - Mi - Fa# - Sol# - Sib - (Do)

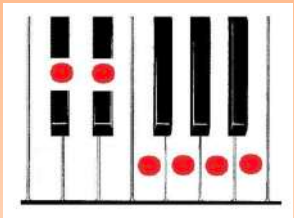

- Entzun Debussyren *Voiles*-en hasiera (edo *Itsasoaren* pasarte bat). Zer sentsazio eragiten dizue? Espazioan edo ur azpian flotatzen ariko balitz bezala jotzen du? Tonuerdirik ez dagoenez, gure belarriak ez daki non dagoen zentroa, oinarrizko edo "azken" nota (tonika).

Bilatu eskala teklatu fisiko edo birtual batean (app) edo xaflazko tresna kromatiko batean:

- **Do**-tik abiatuta, ukitu 3 tekla zuri eta 3 tekla beltz.
- **Do#** -tik abiatuta, ukitu 2 tekla beltz eta 4 tekla zuri.

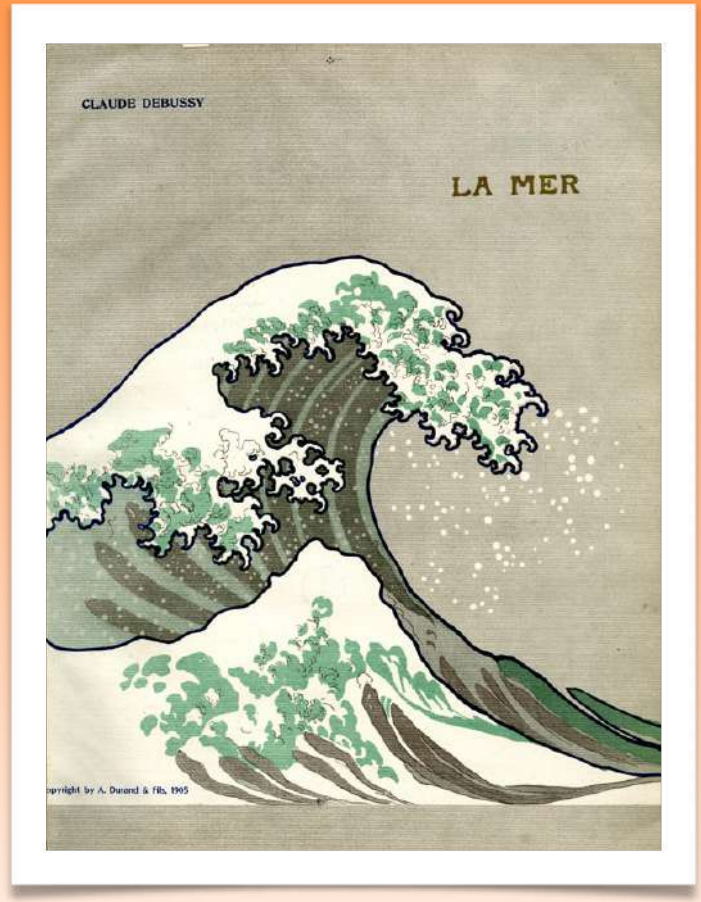

- Bikoteka, ikasle batek tremolo bat joko du instrumentuaren erregistro grabeetan, itsasoaren hondoa simulatuz. Besteak doinu motel bat inprobisatuko du erregistro akutuan, 6 nota horiek bakarrik erabilita.

5. Itsasoaren olatu handia

Debussyren *Itsasoa* partituraren lehen edizioaren azalak Katsushika Hokusai japoniarraren *Kanagawaren olatu handia* grabatuaren detaile bat erabiltzen zuen. Hokusai eta Debussy garai eta kultura ezberdinetakoak dira, baina biek aurkitu zuten itsasoan inspirazio iturri bat. Hokusaik *Kanagawaren olatu handian* ozeanoaren indarra eta mugimendua irudikatzen du, eta Debussyk, berriz, itsasoaren egoera ezberdinak ekartzen ditu gogora orkestraren soinuen bidez.

- Begiratu arretaz jatorrizko grabatua eta irakurri lanari buruzko datu bitxi hauek.
- Nola irudikatzen du Hokusaik uraren mugimendua eta indarra? Estanpako zer elementu bisualek izan lezakete baliokidea Debussyren musikan?
- Zer tinbre, soinu edo tresna lotuko zenituzkete irudiarekin? Nola irudikatuko zenukete ikasgelako instrumentuekin? Sortu musika proposamenak.
- Ikertu Japoniako artearen zer beste elementuk eragin zuten XIX. mendearen amaierako eta XX. mendearen hasierako artista europarrengan.

6. Argibideen eskuliburua

Pentsatu zer portaera- eta jarrera-arau diren egokiak zuzeneko kontzertu batera joateko. Beste mota bateko kultur edo kirol ekitaldietarako berberak dira? Gauza bera al da musika ikasgelan edo entzunareto batean entzutea? Begiratu zerrenda honi, eta esan punturen bat gehitu edo kenduko zenuketen:

1. Izan zaitez puntuala. Izan ere, normalean ez zaie sartzen uzten entsegua edo kontzertua hasitakoan iristen diren pertsonei.
2. Eseri txukun. Auditorioetan kontzertuen hasiera iragartzeko abisu-seinaleak ematen dira.
3. Isiltasuna mantendu, musikariek musikaren interpretazioan kontzentratzeko aukera izan dezaten eta gainerakook ere gozatzeko.
4. Itzali telefono mugikorrak eta erloju-alarmak.
5. Ez utzi eserlekua entsegu orokorraren erdian. Saiatu komunera joaten aretora sartu aurretik.
6. Ez jan eta ez edan entseguak irauten duen bitartean. Zure belarria eta espiritua elikatuko dituzu… eta irteeran bazkalduko duzu.
7. Artistei txalo egiten die entsegua amaitzean, egindako lana eskertzeko. Ez txistu egin auditorioan.
8. Irten gelatik txukun eta lasai. Zain egon, korridoreetatik gertuen dauden eserlekuetako kideak ateratzen joan arte.
9. Baina, batez ere… gozatu Debussyren lan zoragarri honekin!

Itsasoa

Claude Debussy

ITSASOA (1945EKO EDIZIOA)

DBH eta Batxilergoa

Gida didaktikoa

Ana Hernández Sanchiz

FUNDACIÓN BALUARTE FUNDAZIOA

ORQUESTA SINFÓNICA DE NAVARRA

NAFARROAKO ORKESTRA SINFONIKOA